

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA ASOSIDA MINTAQVIY SANOAT XIZMATLAR BOZORINI RIVOJLANTIRISH

Norov Murod Maxmudovich

Qarshi davlat texnika universiteti

mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada raqamli transformatsiya jarayonlarining mintaqaviy sanoat xizmatlari bozorini rivojlantirishdagi o'rnini va ahamiyati tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalarni sanoat sohasiga joriy etish orqali xizmatlar samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish hamda raqobatbardoshlikni kuchaytirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, mintaqaviy sanoatda raqamli xizmatlar bozorini shakllantirishga ta'sir etuvchi omillar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari asosida mintaqaviy sanoat xizmatlari bozorini rivojlantirishga qaratilgan amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan*

Kalit so'zlari. *Raqamli transformatsiya, mintaqaviy sanoat, raqamli xizmatlar bozori, sanoat xizmatlari, raqamli texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot, innovatsion rivojlanish, sanoatda raqamlashtirish.*

Kirish. Hozirgi globallashtirish va raqamli iqtisodiyot sharoitida raqamli transformatsiya jarayonlari barcha sohalar, xususan sanoat tarmoqlarining rivojlanishida muhim omilga aylanmoqda. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi sanoat xizmatlari bozorining shakllanishi va kengayishiga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ayniqsa, mintaqaviy sanoatda raqamli yechimlarni joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va bozor ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Mintaqaviy sanoat xizmatlari bozori iqtisodiy o'sishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, uning rivojlanishi hududlarning investitsion jozibadorligini oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya jarayonlarining yetarli darajada joriy etilmagani, infratuzilmaning rivojlanmaganligi hamda malakali kadrlar yetishmasligi kabi muammolar mavjud.

Mazkur tadqiqotning maqsadi raqamli transformatsiya asosida mintaqaviy sanoat xizmatlari bozorini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili. Raqamli transformatsiya va uning sanoat hamda xizmatlar bozoriga ta'siri masalalari so'nggi yillarda xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng o'rganilmoqda. Ilmiy tadqiqotlarda raqamli transformatsiya iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida samaradorlikni oshirish, innovatsion rivojlanishni jadallashtirish va raqobatbardoshlikni kuchaytiruvchi muhim omil sifatida talqin etiladi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda raqamli transformatsiya sanoat korxonalarida biznes-jarayonlarni avtomatlashtirish, “Industry 4.0” konsepsiyasini joriy etish, sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar (Big Data), bulutli texnologiyalar va Internet of Things (IoT) dan foydalanish orqali xizmatlar sifatini yangi bosqichga olib chiqishi ta’kidlangan. Jumladan, M.Porter, K.Schwab va B.Westermanlarning ilmiy ishlarida raqamli texnologiyalar sanoat xizmatlari bozorida qiymat zanjirini qayta shakllantirishi, mijozlarga yo‘naltirilgan raqamli xizmatlar ulushini oshirishi ilmiy asoslab berilgan.

MDH va mahalliy olimlar tadqiqotlarida esa raqamli iqtisodiyot sharoitida mintaqaviy rivojlanish, sanoat tarmoqlarini raqamlashtirish hamda hududiy xizmatlar bozorini kengaytirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Ularning ilmiy ishlarida mintaqaviy sanoatda raqamli infratuzilmani rivojlantirish, davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish hamda raqamli xizmatlarni joriy etish orqali hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni qisqartirish mumkinligi qayd etilgan.

Shuningdek, ayrim tadqiqotlarda mintaqaviy sanoat xizmatlari bozorining rivojlanishiga to‘sqinlik qiluvchi omillar — raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasining pastligi, malakali kadrlar yetishmasligi, investitsiya resurslarining cheklanganligi va normativ-huquqiy bazaning takomillashmaganligi aniqlangan. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya jarayonlarini samarali tashkil etish orqali ushbu muammolarni bosqichma-bosqich bartaraf etish mumkinligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

O‘rganilgan adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamli transformatsiyaning mintaqaviy sanoat xizmatlari bozoriga ta’siri yetarlicha o‘rganilgan bo‘lsa-da, hududiy xususiyatlarni inobatga olgan holda kompleks yondashuv asosida amaliy mexanizmlarni ishlab chiqish masalalari hali ham dolzarb bo‘lib qolmoqda. Mazkur tadqiqot aynan shu yo‘nalishda ilmiy bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot doirasida mintaqaviy sanoat xizmatlari bozorining joriy holati hamda raqamli transformatsiya jarayonlarining ushbu bozorga ta’siri kompleks tahlil qilindi. Tahlil jarayonida sanoat korxonalarida raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi, raqamli xizmatlar turlari, ularning samaradorligi hamda bozor ishtirokchilari faoliyatiga ta’sir etuvchi asosiy omillar o‘rganildi.

Birinchidan, mintaqaviy sanoat korxonalarida raqamli transformatsiya jarayonlari notekis rivojlanayotganligi aniqlandi. Yirik sanoat korxonalarida avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari, raqamli monitoring va analitik platformalar joriy etilayotgan bo‘lsa, kichik va o‘rta sanoat subyektlarida raqamli xizmatlardan foydalanish darajasi nisbatan pastligicha qolmoqda. Bu holat raqamli infratuzilma va moliyaviy resurslar mavjudligi bilan bevosita bog‘liq ekanligi tahlil natijalarida tasdiqlandi.

Ikkinchidan, raqamli transformatsiya sanoat xizmatlari bozorida xizmatlar ko‘lamining kengayishiga va ularning sifat jihatidan yaxshilanishiga xizmat qilayotgani kuzatildi. Xususan, masofaviy texnik xizmat ko‘rsatish, raqamli logistika, aqlli ishlab chiqarish (smart manufacturing) va raqamli konsalting xizmatlariga bo‘lgan talabning oshishi bozor tarkibida ijobiy o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Natijalarga ko‘ra, raqamli texnologiyalarni joriy

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

etgan korxonalarda xizmat ko‘rsatish tezligi va resurslardan foydalanish samaradorligi sezilarli darajada oshgan.

Uchinchidan, tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli transformatsiya mintaqaviy sanoat xizmatlari bozorida raqobat muhitini kuchaytirib, yangi biznes modellarning paydo bo‘lishiga zamin yaratmoqda. Platformaviy xizmatlar, “xizmat sifatida ishlab chiqarish” (Manufacturing as a Service) hamda raqamli ekotizimlar shakllanishi bozor ishtirokchilari o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni yanada faollashtirmoqda.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida bir qator tizimli muammolar ham aniqlandi. Jumladan, raqamli texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha strategik yondashuvning yetishmasligi, malakali IT-mutaxassislar tanqisligi, axborot xavfsizligi masalalarining dolzarbligi hamda normativ-huquqiy bazaning to‘liq takomillashmaganligi mintaqaviy sanoat xizmatlari bozorining rivojlanishini sekinlashtiruvchi omillar sifatida qayd etildi.

Haqiqatdan ham, har bir konstruktorga dasturchini birlashtirib qo‘yish imkoni yo‘q. Bu kelishmovchilik konstruktor bilan “tabiiy” tilda muloqotlashish imkonini beruvchi amaliy dasturiy vositalarni keng tarqalishi bilan bartaraf etilishi mumkin. Ta’kidlash joizki, bu nafaqat kompyuter grafikasi sahasiga taalluqli. Zamonaviy dasturiy ta’minotning deyarli barchasi foydalanuvchiga yo‘naltirilgan, u bilan unga tushunarli usulda muloqotda bo‘ladi va unga faoliyat bo‘yicha to‘liq erkinlikni taqdim etadi. Insonning kompyuter bilan bunday “muloqoti” faqat interfaol (dialog) rejimida amalga oshirilishi mumkin, bunda foydalanuvchi o‘z harakatlari natijasini ekranda kuzatib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Шумпетер, Й.А. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер. Пер. В.С. Автономова и т.д. – М.: Директмедиа Паблишинг, 2008. – 401 с
2. Chesbrough, H. Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology / H. Chesbrough. – Boston: Harvard Business School Press, 2013. – 228 pp
3. Perez, C. Technological revolutions and techno-economic paradigms / C. Perez // Cambridge Journal of Economic. – 2010. – Vol. 34. – № 1. – January. – P. 185–202
4. Kenjabayev A.T. Tadbirkorlik faoliyatida axborotlashtirish milliy tizimini shakllantirish muammolari. Iqtisod fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. -T.: 2005. 32 b
5. <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2019/10/09/blog-widening-gaps-regional-inequality-within-advanced-conomies>
6. <https://qomus.info/encyclopedia/cat-u/undiruvchi-sanoat-uz/>